

Ur Hällungen 1979

Kviströms gästgivaregård är troligen en av de allra äldsta gästgivaregårdarna i Bohuslän. Där har i varje fall bedrivits gästgiveri alltsedan 1660-talet, då Bohuslän nyligen hade införlivats med Sverige. Det förmodligen första gästgivarehuset byggdes nämligen år 1664, enligt följande uppgift i domboken från tinget i Kviström den 25 november sistnämnda år:

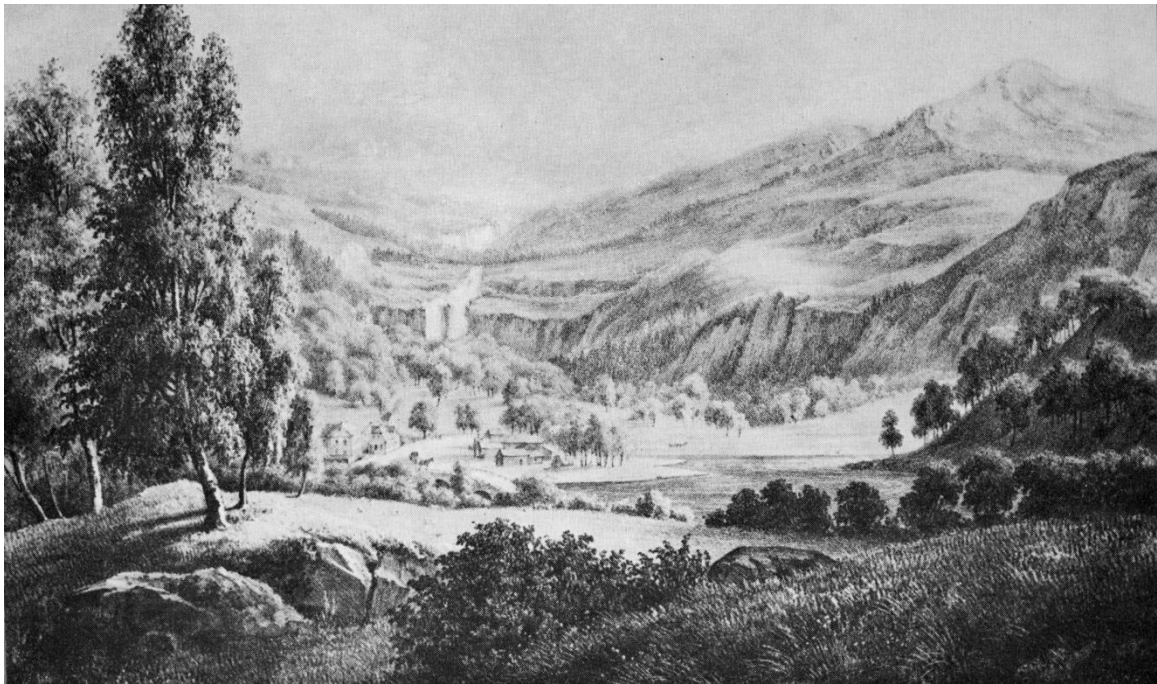
"Allmogen av Tunge härad, som är här tillstädes, tillsades att låta gästgivarehusen fullfärdiga. Därtill att giva en slät daler av varje gård till näver, deller och materialier samt till murande. Därtill tio öre silvermynt till timmerkarlarna om dagen."

Detta gästgivarehus stod dock inte kvar längre än i c:a tjugo års tid, ty enligt uppgift i domboken för år 1686 byggdes ett nytt gästgivarehus vid Kviströms bro detta år. Detta står förresten ännu kvar något tillbyggt, och det användes fortfarande som gästgiveri fast nu i privat ägo och icke på uppdrag av myndigheterna, (1979).

Själva gården Kviström hörde ännu på 1500-talet till Dragsmarks kloster, dit den förmodligen blivit skänkt under digerdöden. Vid Bohusläns införlivande med Sverige kommer dock gården i den svenska kronans ägo. År 1668 tillbytte sig riksrådet Harald Staake denna gård, som då omfattade ett helt hemman. Men med hänsyn till gårdens läge vid landsvägen och åkrarnas förstörande genom skansars uppgrävande under krigstiderna, blev den förmedlad till ett halvt hemman. Efter riksrådet Staakes död återfick kronan gården, och i slutet av 1600-talet erhöll gästgivaren Eskil Persson-Falk Kviströms gård som livstids förläning för sig och sina barn.

Men denne Falk var dock inte den förste gästgivaren vid Kviströms bro. Redan på 1660-talet flyttade Sören Matsson hit från Marstrand och slog sig ned vid bron som gästgivare. Han skötte denna syssla intill sin död år 1691, sedan han i flera år även varit nämndeman.

På 1680-talet fanns också en kvinnlig gästgivare vid bron, som sålde öl och brännvin till resande. Hon kallades för Påfwels Margareta, och det är mycket troligt att hennes fader Påfwel hade varit gästgivare här före Sören Matsson. Men det finns inga närmare uppgifter om honom.

Kviströmsdalen efter en teckning från 1850 talet

Sedan kom den ovan nämnde Eskil Persson-Falk, som dog år 1719. Han efterträddes av sin måg Magnus Wallengren, som tidigare hade varit en s.k. strandridare. Wallengrens änka, Catharina Falk, blev senare gift med inspektören Johan Gavelholm, som var bördig från Gävle. Han hade tidigare varit frälseinspektör på Holms säteri och dog på Kviström år 1740. Gavelholms dotter, Anna Maria, gifte sig år 1741 med Rasmus Kihlström, som då övertog gästgiveriet efter sin svärmöder. Kihlström var bördig från Norrkila på Stångenäset. Han efterträddes på 1770-talet av traktören Jacob Landberg. Senare gästgivare i början av 1800-talet har varit Maria Elisabeth Hedelius och Johan Bäckwall.

Gästgivaren Eskil Persson-Falk hade mycket bekymmer med sitt gästgiveri, eftersom strandsittarna på Sanden också sålde öl och brännvin till de resande. Från år 1699 finns följande protokoll bevarat därom:

"Gästgivaren vid Kviströms bro, välaktade Eskil Persson-Falk, anklagar Oluf Snickare, Nills Skräddare, Arwid Fällberedare och Kiell Andersson, alla hemma på stranden under Brevik, en fjärdings väg från gästgiveriet utmed stora landsvägen, för brännvins- och ölhandel, honom till stor prejudice och förfång, så att han litet eller intet kan förtjäna, utan om intet rådes bot därpå, nödgas han övergiva gästgiveriet, och det så mycket mer som han oftast med många otidigheter blir överfallen, när som de främmande kommer ifrån Sanden druckna och beskänkta. Anhåller fördenskull att bliva vid Kongl. maj:ts gästgivareordning maintinerad.

Grunden som dessa strandsittare sitta uppå är skatte och tillhör herr ryttmästaren Georg Lilliehöök, varför dess ombudsman Mårten Christensson-Schåre begärde att få göra rätten relation om denna handel, vilket beviljades honom, och gav han alltså vid handen att Kongl. maj:ts aller nådigste gästgivareordning är både honom och flera bekant, och förty har hans herrskap såväl som han på sitt herrskaps vägnar förbjudit dessa strandsittare att sälja åt någon ryttare, dragon eller andra resanden antingen brännvin eller öl. Men som där är en allmän lasteplats, så förmodar han att dem intet kan förmenas att brygga en tunna öl eller mera till skeppsfolkets förnödenhet, emedan de inte kunna gå till gästgivaregården var gång de törstar.

Härtill svarar gästgivaren, att rätta lasteplatsen är vid Saltkilen, tvärt över fjorden från Sanden, varest är boende sju stycken mest behållna och förmögna strandsittare, som rikeligen kunna försörja vad skeppsfolk där komma med nödtorftig dricka, det han dem intet förmenar, så att intet är nödigt att Sandens åbor, som mestadels alla äro hantverkare och kunna sig därmed försörja, kommer dem härutinnan till undsättning.

Herr inspektören föregiver att dessa Saltkilenbor inte äro av den förmögenhet att de kunna försyna alla de farkoster som där anlända tillika med dem, som vid ut- och inlastningen arbeta och bliva brukade, med nödtorftigt skeppsöl.

Varemot gästgivaren angiver att de mästa farkoster, som där komma, hörer Uddevalla stads innebyggare till, vilka själva lärer försyna sina farkoster med skeppsöl och vad vidare tarvas av den varan, såvida det skulle fattas, kan hos Saltkilenborna förskaffas, alldenstund han med bekvämlighet meddelst båts förande det dit bringa kan, och intet behöves att Sandens åbor därtill admitteras.

Därhos påminner herr inspektören, att ehuruväl Breviks gård, på vars grund detta Sanden är beläget, är till skatte reducerat, så rustar hans herrskap likväl därför, och förmenar därför få njuta alla de friheter och förmåner, som rusthållet kan tillhöra efter Kongl. maj:ts förordning, gästgiveriet utan prejudice. Eljest begärer herr inspektören att uti protokollet må inryckas, att Brevik är tvenne hemman, det ena hans herrskaps insocknes frälse, det andra från frälse till skatte reducerat, och han menar alltså att dessa strandsittare bör lyda hälften till var gård, och förty även dem som skulle lyda till frälsegården ha fri disposition och begärer uppskov i denna sak till höstetinget.

Härtill svaras, att de förmåner som till rusthållet med rätta bör vara, talas intet på utan lämnas dem under herr ryttmästarens höga och behagliga disposition. Vet inte att något rusthåll har den friheten att få sätta krögare på sin grund emot gästgivareordningen, gästgivaren till prejudice. Men vad det inkast, som herr inspektören gör, att halva Sanden skulle höra till frälsegården vidkommer, så kan det inte hava bestånd, ty då reduktionen skedde, då blev hela Sanden förklarad under det reducerade hemmanet, har ock sedan utan

något lagligt klander lytt därunder och betalt sina utlagor därför såsom skattestrandsittare och icke såsom insocknes frälse.

Rätten överlade huruvida uppskov i saken kunde beviljas, och finner att såsom saken angår dessa anklagade personer allena och icke herrskapet, så bör den nu avhjälpas.

Svaranderna nekar att hava sålt öl och brännevin till ryttare, dragoner eller andra resande, men de kunde icke säga emot att de ju någon gång accommoderat skeppsfolket och dem som vid farkosterna arbeta med dricka, vetandes ej att detta skulle vara emot Kongl. maj:ts gästgivareordning.

Gästgivaren säger, att han fuller inte kan övertyga någon i särdeleshet med detta, utan han måste ofta lida mycket förtret och otidighet av en och annan, som kommer drucken och beskänker från Sanden.

Alltså och emedan gästgivaren inte kan övertyga någon i särdeleshet att ha brukt något krögeri, ty kan rätten inte belägga någon med något straff, utan bliva samtliga Sandens åbor häremot för denna gången förbjudna vid fyrtio markers straff att handla med något krögeri, antingen till ryttare, dragoner, skeppsfolk eller andra emot krögare- eller gästgivareordningen..."

Örekilsälven vid Kviström

Under gångna krigiska tider var Kviström ofta tummelplatsen för fientliga härskaror. Här måste krigshärarna fram, men här var det också lätt att stoppa dem tack vare den breda Örekilsälven. Särskilt under fälttåget år 1788, som dock knappast kan kallas krig, blev Kviström en beryktad plats. Det har ju skrivits så mycket om detta fälttåg och händelserna vid Kviström då, att detta ju här borde kunna förbigås. Men en enda liten detalj borde kanske ändå nämnas, eftersom den är föga känd utanför bygden.

Det var ju överste Tranefeldt som fick den största skulden till det stora misstaget den gången. Han lät lura sig av sin "fiende" prins Carl av Hessen att äta middag på Bråland, under det att "rödrockarna" utan att bli hindrade av de svenska soldaterna kunde rycka fram över Kviströms bro och tåga vidare mot Uddevalla och Göteborg.

Men folktraditionen i bygden har en annan version av händelseförloppet. Man talar om att det var gästgiverskan vid Kviström och hennes döttrar, som förhindrade krigshändelserna vid bron den gången. De lät nämligen inbjuda de svenska officerarna och soldaterna i gården och bjöd dem på brännvin, som de hade blandat upp med så kallad "bärma", något som blir i botten på tunnan, då man brygger öl. Sådant har en starkt laxerande verkan, och så fort krigarna druckit, måste de blixtnabbt kasta ifrån sig sina muskedunder och hals över huvud rusa upp i den närliggande skogsbacken för att "lossa byxor". Det dröjde sedan en god stund innan de blev helt återställda och krigsdugliga, och under tiden kunde "rödrockarna" obehindrat passera över bron, utan att ett enda skott avlossades emot dem.

Får man tro denna tradition - och varför skulle man inte det, särskilt med tanke på ordspråket om kvinnans list - så blev nog Tranefeldt väl hårt dömd för sina försummelser. Han lär ha haft order från högre ort att bränna upp både bron och gästgivaregården, men det gjorde han inte. Och det tyckte både gästgiverskan och bygdens folk att han gjorde rätt i att låta bli. Vi kan nog hålla med dem om det.